

DSP

Een plaats voor erfgoed in Zoetermeer

Eindrapportage

Jurjen Weemstra en Emma Poelman

Contactgegevens

April 2023

Jurjen Weemstra

jweemstra@dsp-groep.nl

06 -53480208

Emma Poelman

epoelman@dsp-groep.nl

06 - 28399744

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Vraag	6
3	Omgevingsanalyse	7
4	Behoeftes	10
5	Scenario's	13
6	Bouwstenen voor vervolg	19
Bijlagen		
	Bijlage 1: Gesproken partijen	21
	Bijlage 2: Deelnemers werksessies februari	22

1

Inleiding

Aanleiding

In het in de zomer van 2022 ondertekende coalitieakkoord van de gemeente Zoetermeer 'Samen doen wat nodig is'¹, is opgenomen dat het college van B&W de subsidie aan museum De Voorde wil beëindigen (per 1 juli 2023). In de raadsvergadering van 12 september jl. is dit ook geëffectueerd. De raad heeft hierbij besloten in kaart te brengen *wat de mogelijkheden zijn* het tentoonstellen van Zoetermeers erfgoed en het aanbieden van erfgoededucatie te behouden. Het uitgevoerde onderzoek door DSP-groep in de afgelopen maanden, met deze rapportage als eindresultaat, komt voort uit het genoemde raadsbesluit.

Verantwoording

DSP-groep is begin oktober gestart met het bestuderen en analyseren van tientallen documenten met betrekking tot:

- 🕒 De beleidsmatige, organisatorische en financiële ontwikkeling van museum De Voorde in de afgelopen jaren.
- 🕒 De formele (subsidie)relatie tussen de gemeente en De Voorde.
- 🕒 De beleidskaders ten aanzien van erfgoed binnen de gemeente.
- 🕒 Het erfgoededucatie-aanbod.
- 🕒 Het collectie-overzicht van De Voorde en het Stadsarchief.

In de loop van oktober en november hebben we 13 interviews met diverse betrokken partijen gehouden op basis van de onderzoeksvragen en de documentanalyse. Een overzicht van de gesprekspartners is opgenomen in bijlage 1.

In januari 2023 heeft er een vervolggesprek plaatsgevonden met museum de Voorde. Vervolgens hebben we in februari 2023 twee verdiepende (werk)sessies georganiseerd met;

- 🕒 De grotere (professionele) culturele instellingen, verenigd in 'de culturele basis'.
- 🕒 De kleinere erfgoedorganisaties / stichtingen.

Een overzicht van de gesproken partijen uit deze sessies is opgenomen in bijlage 2.

Deze rapportage is een eerste inventarisatie van de visie van deze partijen ten aanzien van een nieuwe plek voor het vertellen van het verhaal van Zoetermeer en hun rol hierin. Opgemerkt moet worden dat we gemerkt hebben dat partijen moeite hadden te praten over een situatie waarin De Voorde geen rol meer heeft, terwijl

¹ Het coalitieakkoord is ondertekend door zes partijen, die samen het College vormen: Zoetermeerse VVD, Lijst Hilbrand Nawijn, Partij Democratie voor Zoetermeer, Zó! Zoetermeer, CDA en ChristenUnie-SGP.

het museum nog gewoon operationeel is. Tot slot droeg ook de onduidelijkheid over de toekomst van de collectie van De Voorde niet bij aan een constructief gesprek over de toekomst van het Zoetermeerse erfgoed.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staan we stil bij de onderzoeksvragen die we van de gemeente Zoetermeer hebben meegekregen. In hoofdstuk 3 maken we vervolgens een omgevingsanalyse. In hoofdstuk 4 staan we stil bij de behoeftes van de diverse partijen. Deze behoeftes zijn in hoofdstuk 5 vertaald in drie scenario's. In hoofdstuk 6 formuleren we enkele bouwstenen voor het vervolg.

2 Vraag

Naar aanleiding van het besluit de subsidierelatie met museum De Voorde te beëindigen, heeft de gemeente Zoetermeer ons gevraagd een verkennend onderzoek te doen naar een (alternatieve) plaats in de stad die het verhaal vertelt van Zoetermeer. De gemeente geeft aan deze plaats de volgende eisen mee:

- ① Een plek bieden voor het presenteren van en actief werken met Zoetermeers erfgoed.
- ① Een toegankelijke ontmoetingsplek bieden om het gesprek te voeren over Zoetermeer toen, nu en straks.
- ① De huidige erfgoededucatie borgen (jaarlijks ca. 7.000 scholieren).
- ① Vraag- en aanbodgericht werken.

Voor de invulling van een alternatieve plaats die het verhaal van Zoetermeer gaat vertellen, is een structureel budget beschikbaar van maximaal € 175.000. We hebben daarbij aan de hand van vijf thema's de volgende specifieke vragen meegekregen:

Expositie

- a. Waar bestaat de erfgoedcollectie van Zoetermeer op hoofdlijnen uit?
- b. Welke erfgoedcollecties komen in aanmerking voor het tentoonstellen van het verhaal van Zoetermeer?
- c. Dient dit een permanente of een wisselende expositie te zijn?
- d. Wat is nodig om het verhaal van Zoetermeer op een goede manier te kunnen vertellen?

Educatie

- a. Wat is het huidige aanbod m.b.t. erfgoededucatie?
- b. Hoe kan dit geoptimaliseerd worden aangeboden voor de stad?
- c. Welke voorwaarden zijn nodig om erfgoededucatie aan te bieden in Zoetermeer?

Locatie

- a. Hoeveel ruimte is nodig om expositie en/of educatie m.b.t. erfgoed in de stad te realiseren?
- b. Waar kan dit kan worden georganiseerd (aparte locatie of geïntegreerd)?

Organisatie

- a. Welke partners willen hierin (samen) optrekken?
- b. Welke functies zijn hiervoor nodig?

Financiën

- a. Wat is, in globale zin, het benodigde budget om het erfgoed van Zoetermeer een plek te geven en erfgoededucatie aan te bieden?

De gemeente heeft gevraagd een rapportage op te leveren in één of meerdere scenario's.

3 Omgevingsanalyse

In dit hoofdstuk kijken we naar de belangrijkste informatie en ontwikkelingen ten aanzien van kunst, cultuur en erfgoed welke van invloed zijn op de manier waarop erfgoed een plek kan krijgen in Zoetermeer. We zoomen in op het belang van erfgoed in brede zin, op de Zoetermeerse beleidskaders en de partijen die betrokken zijn bij kunst, cultuur en erfgoed.

Belang van erfgoed(educatie)

"Erfgoed laat zien waar we vandaan komen, wat ons heden is en hoe we ons ontwikkelen. Vanuit deze kennis over onze eigen achtergrond leren we waar we vandaan komen en leren we daarop te reflecteren. Van hieruit kunnen we onszelf en de samenleving verder ontwikkelen. Het biedt in de veranderende wereld van globalisering een houvast voor de toekomst. Erfgoed is daarmee een mooi voorbeeld van hoe cultuur een verbindende kracht in onze samenleving kan zijn. In een tijd waarin het lijkt alsof sociale verbanden vluchtiger worden en maatschappelijke tegenstellingen toenemen, is dat een niet te onderschatten waarde."²

Erfgoed wordt vaak gedefinieerd als onze nalatenschap van het verleden, waarmee we leven in het heden. Het wordt steeds vaker gebruikt om het verleden tastbaar, leefbaar en inzichtelijk te maken. Ons erfgoed is echter niet louter een erfenis uit het verleden, maar bepaalt ook voor een groot deel onze culturele identiteit. De verhalen die ons aan een bepaalde plek binden, zorgen ervoor dat we trots op zo'n plek zijn. Maar dit hoeft niet noodzakelijk een plek of gebouw te zijn. Het kan ook de enorme groei van de stad Zoetermeer zijn in de decennia na de oorlog die vormend is voor de culturele identiteit. Zonder deze gedeelde culturele identiteit valt de verbintenis tussen mensen weg, terwijl die verbintenis juist nodig is om te bereiken dat mensen zich ergens onderdeel van voelen, zich verbonden voelen met een bepaalde plek en met elkaar.

Bij deze ontwikkeling past ook het Verdrag van Faro uit 2005. Het verdrag stelt erfgoedparticipatie centraal, benadrukt de maatschappelijke waarde van erfgoed en stuurt aan op actieve deelname van erfgoedgemeenschappen in het erfgoedveld. In de geest van 'Faro' wordt ervan uitgegaan dat niet erfgoed zelf, maar de mensen die zich ermee bezighouden het belangrijkste zijn. De activiteiten worden vaak groepsgewijs gedaan, door mensen die waarde hechten aan een bepaald type erfgoed.

Beleidskaders Zoetermeer

In de cultuurvisie 2030 'De stad leeft, leve de stad' (vastgesteld in het voorjaar van 2021) wordt het belang van lokaal erfgoed benadrukt. Zoetermeer wil het 'verborgen goud', waarmee het minder bekende erfgoed van na 1945 bedoeld wordt, meer onder de aandacht brengen en bewuster gaan gebruiken. Zowel materieel als immaterieel. In de visie wordt aandacht gevraagd voor het maken van 'nieuw goud', door toekomstig erfgoed

² Ministerie van OCW, beleidsbrief 'Erfgoed Telt', januari 2018.

te bewaren, te gebruiken en te creëren. Ook een goedlopend museum wordt twee keer heel concreet naar voren gebracht:

- 🕒 In programmalijn 1 'Stabiele basis' wordt de ambitie uitgesproken dat er een "vaste, professioneel geleide culturele instelling is die invulling geeft aan de museale functie en die onderdeel vormt van de culturele basis van Zoetermeer".
- 🕒 In programmalijn 7 'Goud maken' wordt als één van de opgaven voor 2030 genoemd het hebben van goedlopende musea en erfgoedinstellingen in Zoetermeer, met tentoonstellingen en collecties die passen bij de stad.

In het bijbehorende Uitvoeringsprogramma wordt zelfs als beoogd resultaat genoemd dat "het verhaal van Zoetermeer bij alle inwoners en bezoekers bekend is".

Erfgoedsector Zoetermeer

Op dit moment kent de stad twee musea: stichting Museum De Voorde en het Nationaal Videogame Museum, die elk verschillende doelgroepen binnen en buiten de stad bereiken. Daarnaast is er een hele reeks kleine organisaties die zich bezighouden met erfgoed(educatie) binnen Zoetermeer. De cultuur- en erfgoededucatie in Zoetermeer loopt primair via 'Cultuur en techniek op school', een initiatief van CKC & partners (penvoerder) samen met de andere partijen uit de Culturele Basis³. Via twee sporen zetten de organisaties zich in voor cultuureducatie: Kunstmenu en Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK). Hieronder per organisatie een korte typering.

Organisatie	Typering
Museum De Voorde	Voormalig Stadsmuseum dat in 2015 is opgegaan in De Voorde. De Voorde beheert de historische collectie van Zoetermeer, maar ook een 'collectie populair design' (alledaagse gebruiksvoorwerpen). In het museum staat thans het concept 'identiteit en het dagelijks leven' centraal. De Voorde wil mensen laten ontdekken <i>wie zij zelf zijn en wie de ander is</i> .
CKC & Partners	Een cultureel collectief, ofwel een netwerk van kunstenaar-docenten, clubs, verenigingen en amateurgroepen. Bij CKC & Partners kun je lessen in kunst, cultuur en techniek volgen. Erfgoed valt daar soms ook onder.
Bibliotheek Forum Zoetermeer	Geeft, mede op basis van de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen invulling aan haar vijf kernfuncties. De vestiging in het centrum is de grootste publieke en culturele instelling in Zoetermeer en staat ook voor de netwerkorganisatie waarbij 45 organisaties op educatief, maatschappelijk en cultureel gebied zijn aangesloten. De bibliotheek is partner van HGOS en het Stadsarchief op het gebied van erfgoededucatie.

³ Als uitvloeisel van de Cultuurvisie is er in 2022 een nieuwe opzet van het subsidiestelsel van start gegaan. De nieuwe subsidiestructuur kent de volgende drie subsidieregelingen voor culturele organisaties en projecten, die elk een andere laag van het culturele veld bedienen: Culturele basis, Culturele jaarprogramma's en Culturele projecten. Op dit moment wordt de Culturele Basis van Zoetermeer gevormd door Museum De Voorde, het Nationaal Videogame Museum, de Bibliotheek, Cultuurpodium Boerderij, CKC en Partners, Stichting Franx en het Stadstheater.

Organisatie	Typering
Kunstgarage Franx	Organisatie voor professionele beeldende kunst in Zoetermeer en een katalysator voor nieuwe connecties en debat. De locatie (kunstgarage Franx) biedt onderdak aan een artistieke community van professionele kunstenaars en vakmensen. Deze kunstenaars en hun werk zijn soms ook gelieerd aan architectuur en erfgoed.
Nationaal Videogame Museum	Is in 2017 ontstaan uit een particuliere collectie arcade videogames, gevestigd in het oude V&D pand in de Passage. Eén van de belangrijkste doelstellingen is de presentatie en onderzoek van de gamecultuur in brede zin.
Historisch Genootschap Oud Zoetermeer (HGOS)	De historische vereniging (1250 leden) van Zoetermeer. De doelstelling van de vereniging is het onderzoeken, uitdragen en behouden van de geschiedenis van Zoetermeer en die van het dorp Zegwaart, dat in 1935 met Zoetermeer is samengevoegd.
Schatbewakers	Zet zich in voor het ontsluiten en samen met derden actief onder de aandacht brengen van de recente Zoetermeerse stadsgeschiedenis op het gebied van architectuur, stedenbouw en landschap. Zij doet dit door het organiseren of bijdragen aan discussieavonden, manifestaties, publicaties en evenementen zoals de Dag van de Architectuur.
Architectuurpunt	Ontmoetingspunt voor onafhankelijke uitwisseling van informatie en ideeën over de kwaliteit van architectuur en leefomgeving tussen iedereen die in Zoetermeer woont, werkt, bouwt of recreëert.
Stadsarchief	Voert een aantal wettelijke taken uit op basis van de Archiefwet. De voornaamste taken zijn: het bewaren, beheren en beschikbaar stellen van archief(bescheiden) aan inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen. Daarnaast houdt de gemeentearchivaris toezicht op het kwaliteit van de informatiehuishouding van de gemeente.
Cultuurmakelaar Zoetermeer	Fungeert als aanjager van een sterkere cultuursector met een divers(er) en interessant aanbod dat een groot bereik heeft. De Cultuurmakelaar probeert vernieuwende initiatieven te helpen en mooie samenwerkingen te smeden.

In het vervolg van de rapportage noemen we CKC & partners, de bibliotheek, kunstgarage Franx en Nationaal Videogame museum de 'grote partijen'. HGOS, Schatbewakers, Architectuurpunt en Stadsarchief noemen we de 'kleine partijen'.

4 Behoeftes

Voordat we in het volgende hoofdstuk de scenario's voor de toekomst in kaart brengen, gaan we eerst in op de geïnventariseerde behoeftes. Deze zijn opgehaald in de interviews en de twee werksessies. We brengen ze (deels in lijn met hoofdstuk 2) in kaart aan de hand van de volgende thema's:

- 🕒 Collectie
- 🕒 Educatie
- 🕒 Expositie
- 🕒 Locatie

We hebben geconstateerd dat respondenten vragen over specifieke locaties en financiën, maar ook over de organisatie, in dit stadium nog niet konden beantwoorden.

Collectie

We vroegen respondenten naar beschikbare collecties om het verhaal van Zoetermeer te vertellen. Opvallend is dat niemand precies goed in beeld heeft waar de 'Zoetermeerse collectie' uit bestaat. Bovendien is het vaak nog diffuus in hoeverre de genoemde collectie (op termijn) bruikbaar is voor (publieke) presentatie en educatie. In dit onderzoek werden de volgende collecties genoemd:

- 🕒 Als voormalig stedelijk museum beheert museum De Voorde momenteel de historische collectie van Zoetermeer, deels dankzij een schenking van Historisch Genootschap Oud Soetermeer. Dit zijn; landbouwwerktuigen, houtbewerkingsgereedschap, eet- en drinkgerei, maar ook foto's en schilderijen etc.
- 🕒 Museum De Voorde beschikt daarnaast over een collectie populair design', alledaagse gebruiksvoorwerpen, waaronder huishoudelijke apparaten en voorwerpen.
- 🕒 In de Fabriek Nutricia bevindt zich een 'Nutricia museum', dat geheel gerund en bijgehouden wordt door een aantal gepensioneerde oud-medewerkers. Deze is echter niet publiek toegankelijk.
- 🕒 In het Fotografica Museum bevindt zich een collectie met verschillende fototoestellen, lenzen, statieven, cameratassen en nog veel meer objecten gerelateerd aan de fotografie.
- 🕒 In het Boerhaavegebouw bevindt zich een grote stadsmacquette van Zoetermeer met het historische dorp en de nieuwe wijken van de groeikern. Voorheen werd deze in het stadhuis bij de publieksbalies geëxposeerd.
- 🕒 Het stadsarchief beschikt over verschillende beeld- en geluidscollecties, kranten, tijdschriften en documentatiemateriaal. Daarnaast heeft het archief stukken op het gebied van openbaar bestuur, notariaat, (particuliere) families, bedrijven, privaatrechtelijke organisaties en kerkgenootschappen.
- 🕒 HGOS heeft veel overgedragen aan het stadsarchief, maar heeft ook nog een 2D collectie.
- 🕒 Tot slot, het Nationaal Videogame museum bezit een particuliere collectie arcade videogames.

Opvallend is dat de stadsmaquette bij de kleinere partijen in groot aanzien staat. Zij zien de maquette als prominent en vast onderdeel van de vaste expositie over de geschiedenis van Zoetermeer. Dit omdat de maquette, die thans is opgesteld in het Boerhaavegebouw, als object verweven is met de stedenbouw en (moderne) architectuur na de Tweede Wereldoorlog. Het stuk leent zich om zowel het verhaal van het 'oude Zoetermeer' te vertellen als het verhaal van 'de groeistad'.

De grotere partijen hebben het niet of nauwelijks over de stadsmaquette gehad, en kwamen over het algemeen met weinig concrete voorbeelden en ideeën over collecties. Zij refereren voornamelijk aan het belang van een goede visievorming rondom erfgoed, waarbij *verbinding* en het ontdekken van *identiteit* cruciale thema's zijn. Objecten zijn geen doel op zich, maar spelen een belangrijke rol in het vertellen van het verhaal.

Educatie

Zoals benoemd in hoofdstuk 2 zetten de partijen uit de Culturele Basis zich via twee sporen in voor cultuureducatie: Kunstmenu en Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK). Binnen CmK is er ook een 'Leerlijn Erfgoed' voor alle groepen op de basisschool, ontwikkeld door museum De Voorde. Een gedeelte van de lessen wordt verzorgd door de eigen docent en een deel door de museumdocent op locatie. De leerlingen leren over wie we waren, wie we zijn en wie we worden. Aan de hand van authentieke voorwerpen wordt verteld welke sporen de geschiedenis in Zoetermeer heeft achtergelaten.

Partijen spraken hun zorgen uit over de toekomst van erfgoededucatie in Zoetermeer. Het overgrote deel van de kennis en kunde is (of was) belegd bij personeelsleden van de Voorde. Wat daar precies van vastgelegd is (en in hoeverre dat straks door andere partijen bruikbaar is) weten zij niet. DSP-groep heeft dit in de gesprekken met de directeur van De Voorde niet scherp gekregen.

Opvallend is dat veel kleine partijen wel een rol voor zichzelf weggelegd zien binnen de erfgoededucatie. Gevraagd naar de aard van deze rol noemen zij 'inhoudelijk helpen en bijdragen', maar niet zelf organiseren. Grotere partijen geven aan dat het belangrijk is om eerst met een gezamenlijke visie te komen op erfgoededucatie. Ook benadrukken zij het belang van het inwinnen van externe (professionele) expertise.

Expositie

De meeste respondenten denken aan een (kleinere) vaste expositie (bijv. de maquette) met daarnaast een wisselende expositie. Het wordt toegejuicht hier ook inwoners bij te betrekken. Ook als doelgroep werden primair inwoners genoemd. Daarnaast werd er meermaals een pleidooi gehouden voor continuïteit en consistentie. Het erfgoedveld is gediend bij rust en vasthoudendheid aan een gemaakte keuze. Nieuw initiatief moet de tijd krijgen om positie te verwerven binnen Zoetermeer: een subsidietoezegging zou

moeten gelden voor langer dan een jaar. Bovendien werd er gepleit voor realistische (bezoekers)doelstellingen.

Locatie

Alle respondenten zijn het erover eens dat er een fysieke locatie moet komen om het verhaal te vertellen. Het moet een ontmoetingsplek zijn. Eventueel ondersteund door een website of online databank. Voor kinderen is het belangrijk dat zij in hun eigen stad kennis maken met een museum; dat ze 'erin kunnen verdwalen'.

Kleinere partijen vinden de omvang van de maquette bepalend voor de (grootte van de) locatie. Daarnaast werden de volgende randvoorwaarden genoemd:

- ④ Kansrijk is samenwerking met andere voorzieningen om de exploitatie rond te krijgen en aantrekkelijker te maken.
- ④ De locatie moet laagdrempelig zijn en centraal liggen.
- ④ De plek mag geen stoffig karakter krijgen.
- ④ Het moet voldoende ruimte bieden aan schoolklassen.

5 Scenario's

Hieronder presenteren we op basis van de documentstudie en gevoerde gesprekken drie scenario's waarin verschillende denkrichtingen die in de gesprekken naar voren kwamen tot uitdrukking komen.

1. Erfgoedcentrum

Beschrijving outline	Een ontmoetingsplek van serieuze omvang voor iedereen die nieuwsgierig is naar de wereld van vroeger, van nu en de mogelijkheden van morgen. Een multifunctioneel gebouw met een vaste expositie, grote (wissel-) exposities, een filmzaal, horeca en een dakterras. De nieuwe huiskamer van Zoetermeer.
Realistische termijn	Lange termijn (minimaal 5 jaar)
Locatie	Locatie (ca 1000-1500 m2) met centrale ligging en open karakter op een nader te bepalen locatie in het hart van de historische dorpskern, gezien de verbinding met het verleden. Mogelijk kan (deel) collectie hier ook ondergebracht worden
Doelgroep	Alle mensen uit Zoetermeer, maar ook zeker toeristen.
Collectie	Vaste opstelling waarbij de maquette en de historische collectie van De Voorde (indien beschikbaar) een centrale positie krijgen i.c.m. wisselende tot de verbeelding sprekende tentoonstellingen.
Educatie	Het erfgoedcentrum beschikt over voldoende ruimte voor educatiedoeleinden.
Exploitatie	Een (nieuwe) professionele organisatie van serieuze omvang met zowel een zakelijk als artistiek directeur. Hier hoort dus ook een staf bij met in ieder geval educatiemedewerkers, communicatiemedewerker, een conservator en curator.
Samenwerkingspartners	De exploitant wordt onderdeel van de Culturele Basis en werkt ook samen met deze partijen. Daarnaast werkt de organisatie, die sterk geworteld is binnen Zoetermeer en een brede maatschappelijke opvatting heeft en een motor is voor stadsontwikkeling, samen met het bedrijfsleven, retail en het onderwijs.
Weg richting realisatie	De weg naar realisatie is er één met nog flinke hobbels, onzekerheden en uitdagingen. Er moet een visiedocument worden opgesteld, een programma van eisen worden

	opgesteld, een locatie worden gevonden, (ver)nieuwbouw plaatsvinden, geld beschikbaar komen, draagvlak worden geworven, een organisatie worden opgezet.
Financiën	Dit scenario vraagt een serieuze investering en vervolgens een substantiële exploitatielast.
Voordelen	<ul style="list-style-type: none"> • Presentatie van het erfgoed concentreert zich op een plek • Organisatie concentreert zich op één plek • Het gebouw kan een toeristische trekpleister worden
Nadelen	<ul style="list-style-type: none"> • Het gereserveerde budget van €175.000 is ontoereikend binnen dit scenario. • Dit scenario, dat verschillende overeenkomsten vertoont met het huidige De Voorde, wekt hoge verwachtingen die moeilijk zijn in te lossen gezien de gang van zaken met De Voorde. • De weg naar realisatie kent de nodige onzekerheden (zie: weg naar realisatie)
Draagvlak	<ul style="list-style-type: none"> • Scenario 1 heeft weinig draagvlak bij de grote partijen. Zij herkennen zich in de genoemde nadelen. • De kleine partijen zien in meerderheid wel veel in dit scenario, maar eerder als groeimodel. Omdat het scenario veel overeenkomsten heeft met het huidige De Voorde, zijn partijen ook voorzichtig in het uitspreken van hun voorkeur voor dit scenario. Het groeimodel zou inhouden dat er eerst geïnvesteerd wordt in visievorming, activiteiten en samenwerking voordat er veel geld uitgegeven wordt aan de locatie . • Grote voordeel van dit scenario is volgens kleine partijen dat er sprake is van een 'eigen gezicht' en locatie. Belangrijk is dat de locatie een brandpunt wordt waar veel mensen komen en waar diverse organisaties intrek nemen, zodat (onder meer) het beheer gezamenlijk kan worden opgepakt.

2. Verspreide presentatie

Beschrijving outline	<p>Het verhaal van Zoetermeer wordt verteld vanuit verschillende perspectieven, als een lint door de stad. Bestaande professionele culturele organisaties leveren, met hulp van betrokken kleine organisaties en inwoners, binnen hun eigen muren en binnen hun exploitatie een bijdrage aan de presentatie en educatie van erfgoed. Kruisbestuiving met andere functies speelt een belangrijke rol in dit concept, denk aan crossovers met andere culturele disciplines, onderwijs en welzijn.</p> <p>Het beschikbare budget wordt verdeeld binnen een kerngroep, zodat deze partijen programma kunnen ontwikkelen in samenwerking met het onderwijs. Ook de cultuurmakelaar krijgt hier een rol in. Jaarlijks worden de onderwerpen voor exposities bepaald aan de hand van beschikbare collectie.</p>
Realistische termijn	Korte termijn (1 jaar)
Mogelijke locaties	<p>CKC & partners , Forum, huidig gebouw museum de Voorde, Kunstgarage Franx, Stadstheater, bibliotheekvestigingen, winkelcentrum, Videogame museum, HGOS, leegstaande winkelpanden, pop-up locaties.</p> <p>Het bestaande depot blijft gehandhaafd.</p>
Doelgroep	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen PO en VO • Inwoners Zoetermeer
Collectie	Delen van de collectie worden uitgelicht, eventueel aangevuld en in verschillende/ wisselende contexten geplaatst om verschillende perspectieven te laten zien. Een conservator wordt parttime ingehuurd ter advisering
Exploitatie	Diverse organisaties krijgen opdracht erfgoed op te pakken binnen hun exploitatie, al staat daar enig budget tegenover. Cultuurmakelaar krijgt aanjaagbudget. Ook conservator ter advisering.
Samenwerkingspartners	Naast de partijen uit de Culturele basis vindt samenwerking plaats met kleine organisaties als het Historisch genootschap, Schatbewakers en ArchitectuurPunt en Storytellers. Ook kan samenwerking gezocht worden met lokale kunstenaars, inwoners en partijen uit het sociaal domein.

Weg richting realisatie	De locaties bestaan al, dus dit scenario is relatief snel te realiseren. Hier en daar zal er wat extra expertise ingehuurd moeten worden. Bovendien zal er zowel mentaal als fysiek ruimte gevonden moeten worden binnen de genoemde organisaties.
Financiën	(Extra) exploitatiesubsidie naar betrokken instellingen (verenigd in kerngroep), aangevuld met budget voor de cultuurmakelaar en wat externe expertise.
Nadelen	<ul style="list-style-type: none"> • Met dit scenario zorg je niet voor ontmoeting op centrale plek • De maquette krijgt op deze manier geen prominente rol. • Het risico is reëel dat het erfgoed / de erfgoededucatie geen grote prioriteit krijgt binnen genoemde organisaties. • In het verlengde van het vorige punt: risico is dat niemand zich 'eigenaar' voelt. Wie ligt er wakker als de presentatie en/of educatie niet loopt?
Voordelen	<ul style="list-style-type: none"> • Bevordering van samenwerking: erfgoed als bindmiddel van verschillende (domeinoverstijgende) organisaties. • Het verhaal van Zoetermeer wordt naar de doelgroep toegebracht in verschillende vormen. • Verantwoordelijke organisaties hebben zich al bewezen als betrouwbare partner • Door de inbedding in bestaande organisaties kunnen overhead- en backofficekosten worden beperkt. • Kan gerealiseerd worden binnen beschikbare budget.
Draagvlak	<ul style="list-style-type: none"> • Voor de grote partijen heeft dit scenario geen prioriteit: de belangrijkste bedenkingen bij deze partijen zijn dat sommige organisaties ruimtegebrek hebben binnen de muren van de eigen organisatie, dat het niet binnen hun beleid past of dat het niet binnen de huidige exploitatie past hierin te participeren. • De kleine partijen zien zichzelf naar de achtergrond verdwijnen bij dit scenario.

3. Flexibele projectorganisatie

Beschrijving outline	Erfgoededucatie staat hier centraal. Vanuit een bescheiden (fysieke) plek richt een klein nieuw op te richten projectorganisatie met eigen budget zich primair op de erfgoededucatie. De educatie kan via digitale hulpmiddelen (denk aan VR-brillen) interactief worden vormgegeven op deze plek of in samenwerking met en bij culturele partners in de stad, in scholen of pop-up (flexibel).
Realistische termijn	Middellange termijn (2 jaar)
Locatie	Qua oppervlakte moet gedacht worden aan zo'n 300-500 m ² op deze plek, die fungeert als uitvalsbasis. Het bestaande depot blijft gehandhaafd.
Doelgroep	Voornamelijk gericht op kinderen, jongeren en gezinnen
Exploitatie	Klein projectteam in een aparte stichting, in samenwerking met de cultuurmakelaar. Daarnaast aantal fte voor (erfgoed)educatiemedewerkers en fondsenwervers
Samenwerkingspartners	Culturele en erfgoedpartners Onderwijs
Weg richting realisatie	Ook dit scenario is relatief snel te realiseren, al zal dit minder snel zijn dan scenario 2. De projectorganisatie heeft even tijd nodig op te starten.
Financiën	(Structureel) exploitatiesubsidie voor projectorganisatie (personeel en materieel). Omdat de organisatie enige tijd nodig zal hebben op vlieghoogte te komen, zal er de eerste jaren iets meer nodig zijn dan het beschikbare budget.
Nadelen	<ul style="list-style-type: none"> • Met dit scenario zorg je beperkt voor ontmoeting op centrale plek • Focus op beperkte doelgroep (jeugd), geen plek voor ouderen • De maquette krijgt op deze manier geen prominente rol. • De nieuwe stichting heeft even tijd nodig op vlieghoogte te komen.
Voordelen	<ul style="list-style-type: none"> • Mooi uitgangspunt om kinderen (de toekomst van Zoetermeer) centraal te stellen. Je haalt erfgoed heel goed uit de stoffige hoek, doordat je in het begin expliciet op kinderen richt en vanuit daar verder kijkt naar andere doelgroepen. • De organisatie heeft alle prioriteit en 'eigenaarschap' voor erfgoed(educatie) • Het beschikbare budget zal bijna toereikend zijn.

Draagvlak

- De grote partijen zien het meest in dit scenario. Eventueel gecombineerd met elementen uit scenario 2.
- De kleine partijen kunnen de denkrichting van dit scenario toejuichen; de eerste focus op de jeugd. Wel zijn zij van mening dat de verbinding met de maquette randvoorwaardelijk is. Daar moet dus een plek voor komen. Ook willen zij (op termijn) een plek voor ontmoeting en focus op een bredere doelgroep.

6 Bouwstenen voor vervolg

Het is nog te vroeg een missie en visie uit te werken, maar we kunnen al wel de volgende belangrijke bouwstenen meegeven voor een *plaats voor erfgoedpresentatie en -educatie*, zowel op inhoud als op proces.

- ⦿ Hoewel scenario 3 (met enkele aanpassingen) op het meeste draagvlak kan rekenen van alle partijen, zou scenario 1 wel een stip op de horizon kunnen zijn, waar naar toe gewerkt wordt. De bedenkingen bij scenario 1 hebben te maken met hoogdravende verwachtingen, hoge kosten en het feit dat dit scenario in veel opzichten lijkt op het huidige museum. Respondenten vinden het belangrijk dat er eerst vanuit een goede basis gewerkt wordt om het vervolgens 'groter' neer te zetten.
- ⦿ Het verleden van Zoetermeer dient nadrukkelijk te worden gekoppeld aan het nu: wat vormt de identiteit van Zoetermeer en waar komt deze vandaan? Dit verhaal kan verteld worden aan de hand van thema's en hier is de collectie ondersteunend aan. Niet andersom.
- ⦿ De rol die zowel grote als kleine partijen bij het vervolg willen vervullen hangt af van de kaders (financieel/inhoudelijk) vanuit de gemeente. Zodra er een (voorlopig) scenario gekozen is zal dit nader besproken moeten worden. Dit laat onverlet dat het meeste commitment en gedrevenheid voor een plaats voor erfgoed(educatie) te vinden is bij de kleine erfgoedpartijen, maar zij hebben professionele ondersteuning nodig.
- ⦿ De plaats dient sterk geworteld te zijn in het lokale. Samenwerking binnen Zoetermeer met de diverse erfgoedorganisaties, maar ook met scholen en sociaal-maatschappelijke organisaties is cruciaal. Dit is iets waar De Voorde gaten liet vallen.
- ⦿ De plaats zou zich in eerste instantie op de inwoners van Zoetermeer moeten richten, met een bijzondere (maar geen exclusieve) focus op jongeren. In haar onderwerpkeuze is het van belang dat het een brug slaat tussen verschillende generaties. In de presentatie is het van belang dat archiefstukken worden gekoppeld aan moderne hulpmiddelen als videogames en VR.
- ⦿ Een kleine staf erfgoedprofessionals zou ten dienste moeten staan van de aanwezige collecties, aan (kleine) erfgoedorganisaties en aan initiatieven in de stad. Denk aan een conservator, curator en educatiemedewerker.
- ⦿ Het zou, in de geest van 'Faro', een 'participatieve instelling' moeten zijn, die de eigen inwoners bottom-up betreft bij (de programmering van) het erfgoed van de stad.
- ⦿ Om het proces te bevorderen is het van belang dat er een knoop wordt doorgemaakt over de toekomst van (de collectie van) museum De Voorde. Deze discussie werkt verlamdend.

Op basis van de uitgangspunten uit deze verkenning kan een begin worden gemaakt met de volgende fase: de planvorming. Met behulp van in eerste instantie de kleine erfgoedpartijen (maar in tweede instantie ook zeker de andere partijen) is het van belang dat het ambitieniveau wordt geformuleerd, maar ook dat er een inhoudelijk plan komt. Van belang daarbij is ook uit te kijken naar een locatie, zodat er een voorzichtige

exploitatieopzet gemaakt kan worden en zodat er geen 'luchtkastelen' worden gebouwd. Deze rol zou vervuld kunnen worden door de cultuurmakelaar of een externe programmamanager.

Bijlage 1: Gesproken partijen

Organisatie	Naam perso(o)n(en)
Stadsarchief (gemeente Zoetermeer)	Leonard Korevaar
Beeldende Kunst (gemeente Zoetermeer)	Tamara Venema Chantal Eijsackers
Erfgoed (gemeente Zoetermeer)	Margriet Panman
Vastgoed (gemeente Zoetermeer)	Ali Messaoudi Dennis Oomes
Cultuurmakelaar	Sven Ruggenberg
Museum De Voorde	Hans van de Bunte
Historisch Genootschap Oud Soetermeer	Jan de Ruiters
Schatbewakers	Alcuin Olthof wordt Willem Hermans
Architectuurpunt	Judith Schotanus
Kunstgarage Franx	Natalie Vinke
Bibliotheek,	Joke Mos en Kevin de Kok
CKC	Rianne Brouwers en Ellen Bavinck
Nationaal Video Game Museum	Hasan Tasdemir

Bijlage 2: Deelnemers werksessies februari

Werk sessie 1: Culturele basis

Organisatie	Naam
Kunstgarage Franx	Natalie Vinke
Bibliotheek Zoetermeer	Annemarie van Wel
Cultuur en Techniek op School (CToS)	Ellen Bavinck
Nationaal Videogame museum	Hasan Tasdemir
	Jankees Kuijs

Werk sessie 2: erfgoedpartijen

Organisatie	Naam
Stadsarchief	Leonard Korevaar
SO/ Erfgoed	Margriet Panman
Architectuurpunt	Simone Langeveld
	Anke van As
Schatbewaarders	Alcuin Olthof
HGOS	Herman Middendorp

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 410
1013 CR Amsterdam
+31 (0)20 625 75 37

dsp@dsp-groep.nl
KvK 33176766
www.dsp-groep.nl

DSP-groep is een onafhankelijk bureau voor onderzoek, advies en management, gevestigd aan de IJ-oeveren in Amsterdam. Sinds de oprichting van het bureau in 1984 werken wij veelvuldig in opdracht van de overheid (ministeries, provincies en gemeenten), maar ook voor maatschappelijke organisaties op landelijk, regionaal of lokaal niveau. Het bureau bestaat uit 40 medewerkers en een groot aantal freelancers.

Dienstverlening

Onze inzet is vooral gericht op het ondersteunen van opdrachtgevers bij het aanpakken van complexe beleidsvraagstukken binnen de samenleving. We richten ons daarbij met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van zo'n vraagstuk. In dit kader kunnen we bijvoorbeeld onderzoek doen, een registratie- of monitorsysteem ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of (tijdelijk) het management van een project of organisatie voeren.

Expertise

Onze focus richt zich met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van een vraagstuk. Wij hebben o.a. expertise op het gebied van transitie in het sociaal domein, kwetsbare groepen in de samenleving, openbare orde & veiligheid, wonen, jeugd, sport & cultuur.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.

